

e 22

INŠTITUT ZA GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO
SLOVENIJE

J. ČOP

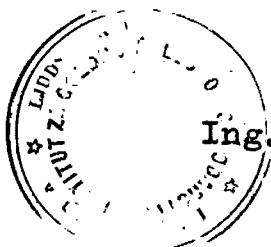
REMIZE

L J U B L J A N A 1 9 6 1

OX4 15612

Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Slovenije
v Ljubljani

R E M I Z E

Direktor
Bogdan Žagar
Ing. Bogdan Žagar

e 22

Naročnik: Tema je bila naročena od Lovski
zveze Slovenije v Ljubljani

Avtor : Tema je obdelal dipl.biol.Janez Čop,
Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo
Slovenije v Ljubljani

Sodelavec: Pri tej temi je sodeloval dipl.biol.
Milan Piskernik, Inštitut za gozdno
in lesno gospodarstvo Slovenije

Tema je bila obdelana v Lovskem sektorju
Inštituta za gozdno in lesno gospodarstvo
Slovenije v Ljubljani v l. 1961.

U v o d :

Pojm gojitve fazana in jerebice v naravi se pri večini lovcev obravnava le v okviru pokončevanja roparic in zimskega krmljenja pa še to se v pretežni meri ne izvaja dosledno. Če prištejemo sem še sam lov na to divjad in osveževanje krvi, ki spada tudi v okvir gojitve, smo našteli vse. To ekstenzivno gojitev so vršile že generacije lovcev pred nami. Zadostuje toliko časa, dokler so ugodna suha in topla poletja in mile zime. Če nastopi deževna pomlad in ostra zima z visoko ter dolgotrajajočo snežno odejo se stalež močno zreducira in lahko pričnemo znova.

Bistveno se je izgled izrazito nižinskih lovišč Slovenije v zadnjem desetletju spremenil s prehodom na intenzivno obdelavo poljskih površin. Maloposestniški karakter je ostal le še v manj rodovitnih in višinskih predelih, ki za gojitev te divjadi nimajo pogojev. Kmet je sejal na svojih poljih vse, kar je rabil za dom in živino, vsega po malem: koruzo, žito, ajdo, krompir, deteljo, korenje, repo, zelje, fižol itd. To pisano sestavo so danes nadomestile obširne površine poljskih monokultur, ki v svoji razsežnosti zajemajo več ha. Številne grmovne vrste, žive meje in drevesa so se morala umakniti potrebam poljedelstva in to se bo v bodoče še bolj stopnjevalo. Mali divjadi, predvsem jerebici je to v veliko škodo - zgubila je predvsem kritje, mir in delno prehrano. To ima za posledico padec staleža, ki se odraža v visokih izgubah preko zime in spomladi v dobi reprodukcije (marec-julij).

Kako reagira divjad na vse to ? Vsled pomanjkanja naravnega kritja (remize) se gnezdenje osredotoči na površine, ki zgodaj spomladi nudijo zatočišče in to so predvsem detelja, lucerna ter travniki, pogosto tudi ozimne. Košnja je dandanes v poljedelstvu zelo zgodnja. Prične se koncem meseca maja, ko je krma še kvalitetna na beljakovinah, istočasno je reprodukcijska doba, od katere zavisi prirastek v polnem teku. Večina valečih samic ne reagira na bližajočo se nevarnost (kosilnice) in tako propade gnezdo in pogosto še samica. S tem se uniči najmanj 1/3 gnezd. Izgube zavise od stopnje mehanizacije in te se sučejo v sledečih procentih:

1. 6 - 12 % gnezd propade pri košnji z roko
2. 15 - 35 % " " " " s konjsko vprego
3. 45 - 65 % " " " " s traktorji in pod.

Izgube so vsekakor večje pri jerebica, ki naseljujejo izrazito poljske predele. Fazan je divjad obronkov gozdičev, voda in polja, gnezdenje se v normalnih pogojih vrši 70 % v obrobni predelih gozdičev, a le 30 % v polju.

Upoštevati moramo tudi zimske izgube. O teh pri nas nimamo nobenih podatkov, zato se moramo poslužiti izsledkov v tujih državah: Jerebica:

Madžarska	- 40 %	jesenskega	staleža
ČSSR	- 35 %	"	"
Anglija	- 32 %	"	"
Amerika	- 40 %	"	"

Vzrok zimskih izgub moramo iskati predvsem v neugodnih klimatskih vplivih, pomanjkanju kritja in šele nato v po-

sledicah vsled prehrane. Hrano preko zime nudimo lahko na številnih krmiščih, kritja ne, v kolikor nismo pokrenili ukrepov za to. O tem pa bo govora v našem delu "Remize".

Za dokaz vsem onim, ki dvomijo o potrebi remiz v nižinskih loviščih navajam zapažanja, ki so bila zabeležena na Madžarskem (Dr. Akos. Szederjei), kjer so jerebice n.pr. gnezdile. V 5.letih je bilo opazovano vsako leto 100 gnezd;

Nahajališča gnezd	Število gnezd v letu:					Skupno število gnezd v 5.let.	%
	1950	1951	1952	1953	1954		
Remize (grmovje, drevesa)	48	46	53	51	54	252	50,0
Trave, plevel	17	23	13	18	21	92	18,0
lucerna	18	14	7	6	6	51	10,0
detelja	3	2	1	4	1	11	2,0
ostale metuljnice	-	1	-	3	1	5	1,0
rž	6	5	16	10	12	49	9,8
žito	2	3	6	1	2	14	2,8
ječmen	1	2	3	1	-	7	1,7
oves	-	1	1	-	-	2	0,4
ostalo	5	3	-	6	3	17	4,0

S podobno študijo se pe ukvarjali tudi Čehi ter Angličani, razredni oparovalci pa so lahko počemo utovetiti, ~~oparovalci~~

Remize :

Imenujemo jih tudi zatočine. Te so manjše ali večje površine, porasle z drevesnimi, grmovnimi ali travnatimi vrstami, ki nudijo mali divjadi v dobi zimovanja in reprodukcije kritje, prehrano in mir. Od lovne male divjadi ne potrebuje kritja edino divji kunec. Ta se že sam znajde v številnih rovih pod zemljo. Ravno ta njegov način življenja in pa izredna reprodukcijska zmogljivost sta povod za hitri dvig staleža. Ostala mala divjad-zajec, fazan in jerebica pa je izpostavljena vsem mogočim negativnim vplivom okolja, kar je pogosto vzrok za nizek stalež.

Brez remiz si intenzivno gojitev male divjadi ne moremo zamisliti. Ta zavest danes že počasi prodira med naše lovce. Sam pomen kritja smo že uvodoma poudarili. V izrazito nižinskem lovišču, ki ima odlične pogoje za visok stalež n.pr. jerebice, bomo le-tega zaman pričakovali, če to lovišče nima zadostnega kritja, z drugimi besedami, če so veliki kompleksi polja brez naravnih ali umetno zasajenih remiz. Samo krmljenje v zimskem času in pokončevanje roparic je premalo. Znano je, da se kita jerebic zvesto drži svojega prostora, radius gibanja je zelo ozek (800-1200m). Če ima v tem predelu dovolj kritja je uspeh tu, hrano ji v zimski dobi lahko izdatno polagamo na krmiščih, v nasprotnem primeru se odseli ali pa shira, kar je pogost slučaj.

Tako fazan kot jerebica in zajec so spremljevalci intenzivnega poljedelstva. S tem, kar smo uvodoma navedli ni rečeno, da je ta divjad obsojena na propad, celo obratno: z izboljšanjem življenjskih pogojev v lovišču - zato je pokli-

can lovec, se stalež lahko dvigne na zaželjeno višino. To potrjujejo uspehi gojitve male divjadi predvsem na Češko-slovaškem, enako v nekaterih drugih državah Evrope in Amerike. Kritju posveča lovstvo na Češkem velik pomen in Čehi so danes brez dvoma vodilna država pri gojitvi nizke divjadi. Z zakonom je pri njih prepovedano v dobi razploda, od meseca marca do junija požiganje travniških površin in izsekavanje grmovnih vrst ob železniških nasipih, vodnih kanalih in podobno. Vse to s ciljem, da ima ta divjad kritje in mir v dobi razploda.

Gojitveni ukrepi za dvig staleža fazana in jerebice v lovišču so sledeči:

1. osnovanje remiz
2. vpliv na izbiro gnezd pred valjenjem
3. reševanje gnezd pred košnjo
4. umetna gojitev
5. pokončevanje roparic
6. zimsko krmljenje
7. osveževanje krvi. ^{> PREYIMOVANJE}

Vsaka postavka zahteva podrobne razčlenitve in dosledno izvajanje vseh naštetih ukrepov v lovišču je zagotovilo za uspeh. Na prvem mestu je osnovanje remiz, bodisi da jih umetno zasadimo ali izboljšamo že obstoječe, naravne remize. V čem je smisel teh remiz ?

in

1. fazan jerebica naj se čim več zadržujeta v teh zatočinah
2. gnezdenje in valjenje se osredotoči na te predele
3. remiza nudi potreben mir v razplodni dobi

4. varuje divjad pred neugodnimi klimatskimi vplivi (veter, sneg, toča)
5. ščiti divjad proti številnim roparicam
6. z namestitvijo krmišč v remizah dobi preko zime divjad poleg naravne hrane še dodatno krmo-koruzo, žito itd.

7. *laži odlov za prezimovanje*

Pobuda za izboljšanje življenjskih pogojev male divjadi v obliki remiz mora priti s strani lovcev, vsekakor ob sodelovanju lastnikov poljedelskih ter gozdnih površin lovišča bodisi, da so to državna posestva, zadruga, gozdne uprave ali zasebniki. V vsakem, še tako intenzivno obdelanem lovišču, se najdejo manjše površine kot n.pr. opuščene gramozne jame, nasipi, vzpetine, ob potokih, kolovozih, stezah in ob robovih gozdičev itd. Vse te neizkoriščene, navadno manjvredne površine zemljišča se dajo z več ali manj truda pri relativno nizkih investicijah preurediti v remize. Vedeti moramo več stvari, predno pristopimo k praktični izvedbi remiz.

Kje bomo osnovali remizo ?

Ni težko ugotoviti, v katerem delu lovišča se divjad pretežno zadržuje. Tudi uspeh lova v lovišču je različen, kar priča, da divjadi bolj odgovarja neki del revirja kot ostali. Redko najdemo lovišče, kjer divjad enakomerno naseljuje vsa predele. Celo pri istih klimatskih pogojih rastišča so pogosto neverjetne razlike v staležu. Divjad si sama izbere mesta, kjer ima več miru, dovolj hrane itd. - in če poskrbimo še za kritje, uspeh nikakor ne bo izostal. Redko pride do odselitve, če ima divjad v lovišču dobre

pogoje, če skrbimo za krmljenje, pokončavanje roparic in za potrebno kritje. Jerebica zaznamuje svoj prostor, ki se ga zvesto drži, fazan je bolj "cigan", vendar je radius njegovih sprehodov odvisen od pogojev lovišča - čim boljši so, tem manj se seli. Tudi zajec se drži svojih ložin.

Upoštevajoč, da imamo fazana ali jerebico že v lovišču moramo osnovati remize tam, kjer je stalež višji v primeru z ostalim predelom lovišča ali vsaj v neposredni bližini. Če se bo divjad v tem predelu preveč namnožila se bo del staleža preselil v sosednjo okolico in s tem se doseže naselitev tudi ostalega lovišča. Ako se namerava nova naselitev je potrebno dobro oceniti, kakšno okolje zahteva ta divjad za normalni razvoj, kje jo hočemo v lovišču imeti in kaj zahteva njena gojitev.

Paziti je pri izbiri mesta za stalno remizo na nivo talne vode, predvsem v mesecih, ko prične gnezdenje in valjenje: od meseca aprila do julija. Nivo talne vode je odvisen od množine padavin, kar ima za posledico, da pogosto niha. Divjadi bomo napravili kaj slabo uslugo, s tem, da napravimo remizo na mestu, kjer voda zgodaj spomladi ali kasneje zalije dele lovišča. Fazan kot jerebica in tudi zajec ljubijo topla, suha, propustna tla in to moramo pri osnovanju remiz upoštevati s tem, da napravimo remize na prostoru, kjer so tla najbolj suha in topla. Področja, ki so stalno v nevarnosti pred poplavami in pogostim nihanjem talne vode moramo izvzeti pri snovanju remiz. Ti predeli lovišča služijo divjadi le občasno, ki so iz gojitvenega stališča lovno-neproduktivni.

Velikost remiz.

Ta zavisi od specifičnih pogojev vsakega lovišča. Čim bolj intenzivno je obdelana poljedelska površina, tem večji pomen ima za divjad kritje. Taka so predvsem izrazito ravninska lovišča. Ko pospravijo v jeseni poljedelske pridelke s polja, je izgled preko zime kaj žalosten za jerebico. Fazan se le umakne v obrobne predele gozdičev, saj to je njegov življenjski biotop in tako ni izpostavljen vsem nevšečnostim zimovanja kot jerebica. Polje je prazno, nikjer ni dobrega kritja. Hrano jerebica že nekako zbrska v bližnji okolici ali jo dobi na krmišču, le varnega zavetja, ki naj jo ščiti pred snegom, vetrom, točo in roparicami ni dovolj. V takih loviščih, če hočemo divjad zadržati in dvigniti stalež, je osnova - remiza. Prav vsak m² površine bo dobrodošel, ki ga bomo uredili v ta namen, stremeti je za tem, da osnujemo za jerebico več manjših remiz. V rodovitnih predelih je težko, pogosto povsem nemogoče zasaditi večje remize z nekaj ha. Jerebica ne ljubi velikih remiz z večjo površino, te so primerne za fazana - bolj ji odgovarjajo pasovi, široki le nekaj metrov.

Na travniških površinah je lažje osnovati remize, ta zemljišča so navadno manj rodovitna in jih kmet v pretežni večini ravno vsled tega ni preoral v polja. Tudi v rahlo valovitem, gričevnatem lovišču se da z nekaj truda in denarja poskrbeti za kritje. Dobršen del naših nižinskih lovišč prepletajo številni večji ali manjši potoki - ob teh je ozek pas grmovja levo in desno kaj lahko zasaditi (paziti je pri tem na poplavljanje!).

Obseg in razporeditev remiz moramo torej prilagoditi razmeram lovišča. Naenkrat se to ne da vse urediti, potrebno je postopno in načrtno pristopiti k delu. Če ima lovska družina možnost odkupiti manjše površine v lovišču in te preurediti v remize, uspeh ne bo izostal in vložene investicije se bodo z višjim odstrelom že v kratkem času amortizirale.

Vrsta remiz

- Načelno ločimo: 1. Naravne remize
2. Umetne remize

Naravne remize: Te so predvsem manjši gozdiči ali obrobni predeli večjih gozdov. Te naravne remize služijo bolj fazanu in zajcu, manj jerebici in teh je v naših nižinskih loviščih dovolj. Potrebno je dodatno poskrbeti za zasaditev spodnje etaže, v kolikor te ni. Zakaj? Dokler je drevesni sestoj še mlad je med posameznimi sadikami ali vrstami dovolj "življenskega prostora" za uspevanje trav in plevela. Predvsem iglavci nudijo s svojimi spodnjimi vejami v prvih letih obilo kritja skozi vse leto. Vzemimo za primer čisti smrekov gozdič, ki je umetno zasajen. V začetku je, kot rečeno, dovolj kritja. Ko ta doseže določeno starost se krošnje strnejo, spodnje veje odmro in vsled pomanjkanja svetlobe, rast ostalega rastlinja pri tleh povsem zamre. Redčenje v takem sestoju s strani gozdarjev stremi za tem, da se manjvredna debla izsekajo in omogoči ostalim boljše rast. Čim starejši postaja sestoj tem slabše je z rastlinjem pri tleh. Remiza pa služi le toliko časa svojemu namenu - to je divjadi, dokler je v tej pritalno kritje. Če tega ni, zgubi na veljavi. K sreči je teh enodobnih smre-

kovih gozdov pri nas v nižinah malo. Vendar se tudi v teh ob zunanjem robu da umetno ustvariti kritje z vnašanjem grmovnih vrst ali 1 - 2 vrsti iglavcev, le da te pri višini 1.80 m obrezujemo (vrh) ali pa postopoma obnavljamo.

Povsem drugačna, za malo divjad bolj ugodna situacija je v naravnem, gospodarsko-mešanem gozdu, kjer imamo po drevesnih vrstah vslojenost krošenj v vertikalnem smislu. Ta vslojenost pa omogoča naravno pomlajevanje, bogat pritalen zelišččen sloj ter uspevanje grmovne etaže.

Naloga lovcev v tem primeru je, da se sporazumejo z gozdarji, da le-ti puščajo kolikor je le možno grmovne vrste in če teh ni, jih je potrebno umetno zasaditi. Predvsem je nujnost poskrbeti za zasaditev obrobne predela, kjer se ta divjad največ zadržuje. Vsekakor fazan rabi tudi višje drevje vsled nočevanja na vejah in pri zasaditvi remize za fazana je to upoštevati !

Umetne remize: Že izraz sam pove, da se jih v lovišču umetno zasadi. Te delimo glede odvisnosti trajanja v:

1. enoletne ali potujoče remize
2. večletne remize
3. stalne remize

Izvedba ene ali druge vrste remiz zavisi od pogojev v lovišču, to je od intenzivnosti obdelave poljedelskih površin in od razumevanja lastnikov zemljišč, predvsem pa od iznajdljivosti lovske družine. Če ima ta možnost odkupiti več arov zemlje, naj se v tem primeru odloči za osnovanje stalne remize na tem prostoru, enako bo zasadila na umeten način že

naštete neizkoriščene in manj vredne površine v lovišču (opuščene gramozne jame, nasipe, vzpetine, obrobne predele potokov, voda itd.), katerih je dovolj v vsakem lovišču.

Enoletne remize označujemo tudi kot potujoče remize vsled tega, ker se njih zasaditev in razporeditev v lovišču z letom v leto spreminja. To so predvsem poljedelske površine, zasejane s koruzo, sončnicami, ajdo, deteljo, lucerno, topinamburjem itd. Razporejene so med ostalimi poljedelskimi kulturami ali v obrobnih predelih gozdov. Jerebica se ogiblje večjih sklenjenih remiz, ljubi manjše, ožje zatčine, slične "živim mejam". Enoletne remize so namenjene predvsem za prehrano, delno za gnezdenje in valjenje (ajda, lucerna, detelja), manj za kritje preko zime (koruza). Koruza, ki smo jo v ta namen zasadili naj stoji preko jeseni in zime. Spodnje storže pustimo divjadi, ostale pa shranimo za zimsko krmljenje. Priporočljivo je, zasaditi vmes fižol, tako da je kritje pri tleh bolj gosto. Stebelca koruze naj se nalomijo jeseni v višini cca 1 m, pripognejo k tlu in če ostane kak storž kot že rečeno še na stebelu, je tem bolje. Ta rešitev je najlažja. Pogosto se da s kmetovalci pogovoriti, da puste obrana koruzna stebela preko zime na polju in ne bo zamanj dati nekaj odškodnine za njihovo razumevanje. Topinambur spada v vse tri tipe umetnih remiz, ima to prednost, da gomolji preko zime ne zmrznejo in nudijo hrano tudi ostali divjadi (srnjad). Detelja, lucerna in ajda so predvsem izvor številnih insektov, ki se naselijo na teh poljedelskih krmilnih rastlinah. V prvih tednih življenja je sestava prehrane kebčkov izrazito živalska (insekti) in tako ima mlad zarod poleg kritja še obilo naravne hrane.

Tudi gnezdenje in valjenje poteka v teh poljščinah v miru ter ni nevarnosti pred uničenjem vsled košnje. Ni lovske družine, ki si v nižinskih loviščih ne more zagotoviti teh enoletnih ali potujočih remiz.

Večletne remize služijo svojemu namenu le nekaj let. Te sestavljajo hitro rastoče drevesne vrste, (akacija, topola, vrba itd.), travnate in grmovne vrste, (toponambur, poljščine), predvsem pa zdravilne rastline - večletnice, ki nudijo v zimi dovolj hrane (plodove in semena) in kritje.

Stalne remize: Obseg stalnih umetnih remiz ni možno predpisati v določenih metrih - velikost in razporeditev se ravna od pogojev vsakega lovišča posebej. Čim več bo teh, tem večji bo uspeh gojitve in lova. Predno pristopimo k osnovanju stalnih remiz je priporočljivo pognojiti, da se razvije čim bujnejši zeliščni in pritalni sloj v remizi.

Za jerebico se priporočajo po izkušnjah opazovanj in načina življenja podolgovate, ozke remize npr. 100 m x 20 m; 50 m x 25 m; 25 m x 10 m ali 10 m x 3 m, vendar tudi manjše od naštetih velikosti so jerebici in tudi fazanu dobrodošle skozi vse leto, z drugimi besedami - vsak m², ki ga preuredimo v remizo je potrebno v revirju izkoristiti. Če dopušča zemljišče se ob robu večje stalne remize zasade ozki pasovi (2-5 m) detelje, lucerne, ajde itd. Te poljedelske kulture so izvor številnih insektov, ki omogočajo pernatim divjadi, da se čim manj oddaljuje od remize ali gnezda pri iskanju hrane. S tem je zmanjšana nevarnost, da jo roparice, predvsem pernate, uničijo. V manjših remizah na odprtem polju ne smemo dopustiti, da iz spodbnje (zeliščne) in pritalne (grmovne)

etaže štrle posamezna visoka drevesa, ki so kot nalašč postavljena za opazovanje pernatim roparicam, ki iščejo svoje žrtve med to divjadjo. Enako je nesmiselno zasaditi posamezno drevo sredi poljed.površine brez pritalnega sloja, ali samotno drevo v neposredni bližini remize. Drevje v manjših remizah ni priporočljivo pustiti zrasti v višino. To dosežemo s terminalnim obrezovanjem in stalnim obnavljanjem. Jerebica ne nočuje na drevju kot fazan.

Fazanu odgovarjajo večje, stalne remize, ki naj bodo po možnosti štirioglate in taka remiza tvori celoto za sebe. Shematska zgradba rastlinja v taki remizi naj bo sledeča:

1 Rob remize zasadimo z grmovnim slojem, katerega naj sestavlja pritalno trnasto grmičevje (glog, črni trn, robida itd.). To bodičasto grmičevje se zasadi v 2-3 vrstah čim gosteje, le tu in tam se pušča ozke prehode v notranjosti remize, ki naj bodo znani po možnosti le lovcem. Grmičevje občasno prirezujemo, s tem dosežemo skoraj neprehodni zid za nepoklicne obiskovalce. Na eksponirani vetrovni strani (sever) zasadimo na gosto 2-3 vrste iglavcev, predvsem bora in smreke za ublažitev jakosti vetra - ta sloj ne sme prerasti višino 1,50 m (rezati terminalne poganjke-vršičke!). Med obema vrstama (trnato grmičevje-iglavci) pustimo 3-5 m širok pas za zeliščni sloj-trave, plevela. Tu fazanka najraje gnezdi enako se gnezdenje jerebic osredotoči ob neugodnih vremenskih razmerah spomladi (dež, toča) iz polja v obrobni predel teh remiz. Ta pas zasadimo, v kolikor dopušča to zemljišče z ajdo, deteljo, lucerno, manj s koruzo ali pa te krmilne rastline zasadimo povsem ob zunanem robu.

Možne so številne variante zasaditve celotne remize, ki pa imajo vse edini cilj - kritje, mir in prehrano.

2. Sredino remize zasadimo 2/3 z drevesnimi vrstami iglavcev ter listavcev, torej mešan sestoj, 1/3 naj odpade na svetlitve. Ne smejo prevladovati iglavci, te moramo saditi v sredini remize zelo na redko vsled tega, da se spodnje veje močnejše razvijejo in ne odmro ter v zimskem času zadržujejo sneg (suha mesta pod drevesi). Iglavci (2-3 vrste) sestavljajo najvišjo etažo, levo in desno sledi srednja etaža, ki jo sestavljajo listavci. Ti nikakor ne smejo prerasti iglavce, zasaditi moramo drevesa, ki so s svojimi odvrženimi plodovi izvor hrane - divja jablana, divja kruška, hrast, kostanj in podobno, seveda pri upoštevanju kvalitete tal, ki jih posamezne drevesne vrste zahtevajo za svojo rast.

Svetlitve (redčenje) v remizi so pogoj, da se spodnji sloj, to so zelišča in trave, bujno razvijajo. Divjad potrebuje sonce in ne smemo dopustiti, da se remiza pre-gosto zaraste. Edino v obrobnem predelu (trnasto grmičevje) je to dopustno. Travnato površino moramo vsako leto koncem poletja ali v septembru pokositi v višini 20 cm, pri tem pa puščati manjše površine (otočke) nepokošene, ki služijo v zimi za kritje.

Če remiza zajema površino več kot 1-2 hektara je puščati ognja-varnostne pasove, ki so nezaraščeni v slučaju požara. Tudi travo moramo odstraniti (pokositi). V remizi postavimo prekrita krmišča (za fazana velikost 6x6 m), navozimo nekaj drobnega peska pomešanega z mivko, Vsakemu lovcu je znano, da se tako fazan kot jerebica rada "okop-ljeta" in tudi organizem potrebuje te sestavine pri prehra-

ni (drobljenje hrane v mlinčku). V večjih remizah se namestijo še samosprožilne lovke za roparice, tako pernate kot dlakaste. Da je uničevanje roparic v okolici kakor tudi v sami remizi nujnost, ni potrebno poudarjati.

Remizo, umetno ali naravno moramo vsako leto negovati in obnavljati, krmišča razkužiti, priporočljivo je namestiti v večjih remizah opazovalnico, ki služi istočasno za shranjevanje krme preko zime, katero polagamo na krmišče.

Ako smo se odločili, da v sredini remize zasadimo poljedelske kulture, je te z leti potrebno menjati, gnojiti, da se odpočije zemlja. Zasaditev umetne stalne remize zahteva vrsto let, predno dobimo zaželjeno sestavo tako grmovnatih kot drevesnih vrst. V prvih letih se moramo delno posluževati hitrorastočih dreves, vmes vnašati poljedelske kulture, ki služijo za enoletne ali večletne remize. Osnovna zgradba remize pa se dviga vzporedno. To vse zahteva načrtno delo, dovolj truda in sredstev.

Divjad se z leti navadi na stalne remize. Dosegli smo, da fazana in jerebico v večji meri zadržimo v revirju in na manjši površini lovišča gojimo višji stalež. V lovišču, kjer ni dovolj kritja, mora biti odstrel v lovni dobi mnogo manjši, ker moramo čez zimo pustiti višji stalež (osnovni fond) v lovišču vsled izgub. V teh loviščih je (~~redni~~) prirastek prav nizek. Košnja in zima opravita svoje, enako roparice in stalež ni možno dvigniti na višino, ki odgovarja boniteti. S tem, da smo izboljšali življenske pogoje divjadi s preureditvijo določenih površin v remize ter ostalimi naštetimi gojitvenimi ukrepi, so izgube mnogo manjše. Prirastek in odstrel bo

vsekakor višji, preko zime, pa je osnovni fond divjadi (stalež) vsled tega lahko manjši. Vse to je ozko povezano med seboj. Remize so garancija za višji stalež, za tem pa mora stremeti vsaka lovska družina. Ta se ne sme zadovoljiti z povprečnim staležem, temveč gojiti dopustni stalež, ki je pri jerebici lahko maksimalen vsled njene koristi, pri fazanu nekaj nižji (škode), to je gospodarski stalež.

Ne smemo pozabiti na našega tretjega predstavnika male divjadi - zajca. Stalež te divjadi je enako vezan na remize, saj prav tako potrebuje kritje, mir in zaščito pred neugodnimi klimatskimi vplivi, pred roparicami. Vse to mu nudi remiza. Zajec ljubi večje, stalne remize in če so te v lovišču, bo prirastek višji.

Rastiščne potrebe drevesnih in grmovnih vrst pri osnavljanju remiz.

Grmovne vrste, ki jim pripada glavni delež pri osnavljanju remiz za malo divjad so pretežno toploljubne in zaradi tega po naravi rastejo predvsem v nižinah in v gričevju, koder so razprostranjeni hrastovi in gabrovi gozdovi. Tudi ravninski logi brestov, jesenov in topolov, danes že skoraj popolnoma izkrčeni, imajo na svežih in sušjih rastiščih bogat, pogosto celo prav bujen grmovni sloj, sestavljen v dobršni meri iz trdnatih in obilno rodečih vrst.

Iz izkušnje vemo, da imajo različne drevesne vrste različne življenske potrebe - saj raste n.pr. macesen po strminah in skalah visokih apnenčastih planin, smreka na hladnih visokih planotah in v mrzlih vlažnih vrtačah Krasa, jelka v srednje visokih legah, vsak od njih pa najraje na določenih,

svojevrstnih tleh. Taki so tudi grmi naših nižjih leg. Njihovo naravo spoznavamo, če opazujemo podrobno, kako so njihove različne vrste razporejene na kakem prostoru, kjer se močno menjajo vlaga, globina in zrnatost tal in kjer so razmere še kolikor toliko prirodne, to se pravi da človek tam ni povsod sadil po svoji uvidevnosti ali pa še češče neuidevnosti. Tak je na primer log V r b i n a pri Brežicah vzdolž Save; v njem najdemo vse glavne grmovne vrste naših krajev na majhnem prostoru apnenčastih rečnih naplavin razvrščenih v odvisnosti od odločilnih talnih lastnosti.

V Vrbinu so najbolj sveže površine blizu savskega brega najmanj grmovnate: na obrežni, šibko ilovnati mivki in na globokih, včasih celo zelo globokih (do tri metre) peščenoilovnatih tleh. Tu raste tu in tam divji hmelj in črni bezeg, ki zahtevata zelo svežo podlago; zato pa je v nadomestilo mnogokje izredno bujen zeliščni sloj in je gost kot žitno polje, kjer se na velikih površinah razraste skoraj za moža visoka pozna zlata rozga. Sicer najdemo tu tudi lesko in srobot, ki pa uspevata prav tako dobro tudi na srednje globokih, srednje svežih peščenoilovnatih tleh skupaj z manj zahtevnim drugim grmovjem. Na takih tleh raste največ različnih grmov, ki povečini glede vlage niso izbirčni in se na sušjih in plitvejših tleh bolje počutijo, ker dobivajo zaradi slabše rastočih dreves več svetlobe; prene-sejo tudi zemljišče, ki ima v globini zbit peščen ali ilovnat sloj. Sem štejejo svib, kalina, črni trn, enovrati in navadni glog, čistilna in navadna krhlika, navadna trdoleska, pesikovina, češmin, drobnica in maklen (zadnja dva zrasteta mnogokrat kot drevesi). Na zmerno svežih in sušjih tleh za-

raščajo tla tako močno, da se spletejo v neprodarno goščavo, ki je zraven še zelo trnata, in puščajo majhne jase le na zelo suhih, toplih in nevrodivitnih prodnih vršajih. So pa še drugi, skromnejši grmi, ki se ne zadovoljujejo samo z zmerno svežimi srednje globokimi tlemi ali pa bolj plitvimi, a nekoliko bolj svežimi, temveč prenesejo tudi sušo na zelo suhih in zelo plitvih, celo zelo propustnih peščenih tleh. Takaka sta kovačnik in dobrovita. Končno pa imajo tudi najslabša, skoraj gola, prodnata mesta svoje povsem nezahtevne, odporne goste: brinje in sivo vrbo, ki prekosita v skromnosti vse druge grmovne vrste.

Vrbina je torej vzorna naravna fazanja zatočina. Če bi hoteli na takih tleh, kakršna so v njej razširjena, umetno nasaditi grmišča, bi razen naštetih grmov lahko nasadili še navadni in gozdni šipek, kloček, kustovnico, na najbolj suhih prodnatih krajih pa rakitovec.

Že po naravi uspevajo v logih na rahlih tleh številne vrste dreves. Dolgopecljati in poljski brest, veliki in ozkolistni jesen, črni in beli topol so splošno razširjeni na različno globokih in različno močno ilovnatih tleh, medtem ko zahtevajo druga drevesa posebna rastišča. Tako najdemo belo vrbo zelo globokih tleh in ob obrežjih vod, sivo jelšo na močnejše ilovnatih tleh, črno jelšo ob počasi tekočih vodah. Lipovec, gaber in dob so najštevilnejši na plitvih suhih tleh. Pri umetnem nasajevanju ali izpopolnjevanju lahko uporabimo za boljša tla lipo, ostrolistni in gorski javor, češnjo, rdeči hrast, divji kostanj, izbrane toplove križance, zahodno platano, belo in črno murvo, ob vodah čremso, na slabših tleh pa robinijo, lesniko, jerebiko in mokovec. Izmed iglavcev pride smreka posamez v pošteev za sve-

ža, močnejše ilovnata, globlja tla, za katera je primerna tudi jelka. Na zelo suhih s prodnatih tleh bomo posadili rdeči bor, poskusimo pa lahko tudi s črnim. V ravninah s suhimi plitvimi tlemi - tako je marsikje zlasti Ptujsko polje - bo izbor drugačen. Drevesnega sloja ne bomo mogli sestaviti iz zahtevnih drevesnih vrst, temveč iz skromnih, in bomo prirodnim vrstam rdečemu boru, dobu, garadnu, gabru in bukvi pridružili lipovec, robinijo, lesniko, drobnico, jerebiko in mokovec, domačemu miku pa le najskromnejše, za sušo odporne grme. Na mestih z globokimi tlemi bomo lahko izbirali po gornjem vzorcu.

So pa tudi ravninski predeli na neapnenih tleh: tu moramo ločiti rastišča na rahlih tleh in rastišča na težkih tleh. Na prvih ravnamo lahko podobno kakor na rahlih apnenčastih tleh, čeprav po naravi grmovnih vrst ni veliko in se posamezne izmed njih le šibko pojavljajo. Na svežih tleh najdemo skoraj le črni bezeg in brogovito, na manj svežih pa navadno krhliko in ponekod - n.pr. okrog Ljubljane in na Pivki - jerebiko. Nasajene pa bi uspevale tu tudi vse druge poprej naštete vrste grmovja. Izmed zgoraj naštetih so primerne vse razen sive vrbe in rakitovca, vlagoljubne seveda le, če je dovolj vlage, med njimi zlasti zelena jelša in čremsa. Posebno primeren je tako za sveža kakor za sušja neapnenčasta tla pravi kostanj, građen pa predvsem za sušja. Kisla neapnenčasta tla ljubi tudi dlakava robida in jih na gosto preplete, če so dovolj sveža. Na težkih ilovnatih tleh se dobro počutijo dob, gaber, trepetlika, črešnja, na vlažnih krajih črna jelša, črni trn in navadna krhlika, pa tudi drobnica, gozdni šipek in poleg njih še vsi drugi grmi, ki so pogostni na rahlih apnenčastih tleh. V splošnem pa raste grmovje tu precej bolj na redko. Na kislih tleh, ki leže na mešani, delno apnenčasti in delno neapnenčasti ka-

menini, uspevajo iste vrste grmov in dreves kakor na apnenčastih tleh, vendar je tu predvsem veliko šrešnje, gabra, brogovite in leske. Sestoje te vrste najdemo na primer v toplih dolinah sromeljskega in pišečkega vinogradniškega gričevja. V gričevju samem so v tem področju povsod dani ugodni pogoji za ustvarjanje grmišč, ker je vlage in toplote dovolj. Isto velja tudi za prekmurske ravnine in gričevja.

Posebej obravnavamo nizke primorske predele, ker imajo povsem drugačno, toplejše podnebje kakor notranjost Slovenije. Zaradi svoje razsežnosti je pomembna predvsem Vipavska dolina. Na globljih tleh v dnu doline in v nizkem gričevju so sicer doma dob, beli gaber, građen in kostanj ter grmovne vrste, ki smo jih že navedli. Toda izbor za umetno nasajevanje je večji; sadimo lahko hrast puhavec, grško jelko, špansko jelko, črni gaber, med grmi ruj, bresčolistno robido in druge vrste tamkajšnjih robid.

Kadar gre zato, da izkoristimo za nasajevanje grmišč gramozne jame, gramozne nasipe in zemeljske nasipe, bomo uporabili predvsem skromne svetloljubne vrste: ivo, trepetliko, brezo, rdečo in sivo vrbo, rdeči in črni bor, robinijo, črni gaber, rumeni dren, brinje, rakitovec in šipke; če je več vlage, pa tudi sivo jelšo, jerebiko, lipovec, jesenovec, češuljak, čistilno, navadno in bradavičnato trdolesko in božje drevce.

Ob jarkih s stoječo vodo in na mokrih travnikih na glinastih tleh nasadimo poleg črne jelše in navadne krhlike z uspehom tudi dimasto in črnikasto vrbo. A tudi večina drugih grmov ne bo odpovedala.

Pri osnavljanju umetnih grmišč je treba predvidevati, da bodo podvržena prirodnemu razvoju, da pa se bodo sama po sebi toliko manj spreminjala, kolikor bolj bodo rastišču primerno sestavljena. Najmanjšo težnjo po menjanju sestave rastišču odgovarjajočega grmovnega sloja smemo v ravninah pričakovati na sušjih tleh, ki že prirodno nosijo raznovrstno bujno grmovje, sestoji dreves nad njimi pa so bolj slabo razviti in šibko sklenjeni. Vedeti moramo tudi, da se skromne vrste ne bodo mogle obdržati na dobrih rastiščih, ker jih bodo zahtevnejše in bujnejše izrinile. Razvoj bo počasen v gramoznih jamah in na gruščnatih nasipih, in nasajene skromne vrste se bodo dolgo obdržale. Na boljših tleh bodo nasprotno okoliščine za začetni in kasnejši razvoj zelo ugodne, zato pa se bo lahko kmalu dvignil tudi drevesni sloj, ki se bo skušal s krošnjami čim bolj strniti in bo zamoril grmovje pod seboj, če bo sestavljen iz sencoljubnih dreves. Zato bo treba na boljših rastiščih pravočasno in primerno močno posegati in razredčevati sestoj, že v začetku pa vključiti vanj dovolj svetloljubnih drevesnih vrst.

Važno vlogo pri zaviranju spreminjanja vrstne sestave, zgradbe in gostote grmišč bo imelo seveda prirezovanje, ki bo vrh tega omogočilo uporabljati zahtevnejše vrste tudi na slabših tleh.

Pri izboru semen in sadik domačih dreves in grmov za osnavljanje zatočin se bo treba vestno držati načela, naj se pridobivajo v bližini bodočih nasadov. S tem dosežemo dvoje: prvič dobimo semena in sadike, ki so že dedno prilagojene krajevnemu podnebjju in vsakovrstnim krajevnim tlem, drugič pa varujemo prirodo pred popačevanjem prvotnega, naravno izbranega (selekcioniranega) in v vsakem okolišu drugače

oblikovanega prirodnega stanja. Zaradi tega je tudi pametnejše, če ne vnašamo n. pr. čremse ali zelene jelše ali rakitovca v predele, kjer jih po naravi ni; če to storimo, otežkočamo proučevanje prirodnega rastlinstva, ki je osnova za gozdarstvo in poljedelstvo pa tudi za sodobno lovstvo življensko važnega poznavanja rastiščnih zahtev rastlin.

Naša naloga naj ne bo samo osnavljati in vzdrževati za fazane zgolj umetna zatošišča. Izkoriščati moramo tudi naravne zatočine in jih ohranjati, zlasti v logih ob naših rekah, kjer so fazani že dosedaj lepo uspevali. Vrbinški log na Krškem polju se je bil ohranil edini ob Savi ravno zaradi tega, ker je bil namenjen fazanom za prijetno domovanje, in želeli bi bilo, da se kljub drugim gospodarskim potrebam še nadalje vsaj delno ohrani. Tako nam bo prihranjeno mnogo truda, tveganja in sredstev, veliko uslugo pa bomo napravili tudi oblikovanju naše kulturne pokrajine.

Dodatni pomen remiz za divjad.

Poleg že naštetih lastnosti, ki jih imajo remize za divjad ne smemo prezreti še dvoje:

1. Ciklus življenja divjadi se v pretežni meri odigrava v remizah in v bližnji okolici, s tem pa se zmanjšajo škode, ki jih povzročajo fazani v zgodnji pomladi na posevkih (koruza itd.). Fazan ne sili prepogosto na odprta polja, ker tam je tudi lažji plen roparic.

2. Divjad bomo zadržali v predelu lovišča edino z remizami, da se ne odseli. Dobro razporejene zatočine pa pritegnejo divjad tudi iz sosednjih predelov.

Privlačnost remiz se poveča z namestitvijo krmišč direktno v remizi ali v bližnji okolici. Neredko ima remiza za divjad večji pomen v zimi - zimske izgube prizadenejo predvsem jerebico, manj fazana in remiza omili te izgube tudi 40-50%. Kaj to pomeni za stalež ni potrebno razpravljati.

Privlačnost remiz zavisi torej od:

1. namestitve - lokalizacije v lovišču
2. velikosti
3. strukture (sestave)

Navajamo znanstvena zapažanja o privlačnosti remiz na divjad iz okolice (Szederjei - Madžarska), ki so dala sledeče rezultate:

JEREBICA		FAZAN	
širina stalne remize	radius privlačnosti	širina stalne remize	radius privlačnosti
20 m	600 m	30 m	1500-2000 m
30 m	1000 m	40 m	3000 m

Iz tabele je razvidno da je radius privlačnosti stalnih remiz (predvsem v zimi) večji za fazana kot jerebico, kar odgovarja tudi njihovemu različnemu načinu življenja, to je zvestobi do rastišča. Fazan je divjad z mnogo večjim radiusom gibanja kakor jerebica. Vsled tega se priporoča za jerebico večje število manjših remiz, ki so kot mozaik razmeščene v lovišču, in ^{privlačijo} privlačijo divjad iz okolice k sebi. Divjad instinktivno ve, kje ima kritje in sčasoma se navadi na stalnost rastišča.

Gospodarski pomen remiz:

Poleg koristi za lovstvo imajo remize pomen tudi za poljedelstvo, delno gozdarstvo in zaradi tega osnovanje remiz ni naloga izključno lovcev temveč enako poljedelcev in gozdarjev. V čem je ta gospodarski pomen remiz za našeste gospodarske panoge?:

1. v biološki zaščiti
2. kot vetrobrani
3. vsled ekonomskega izkoriščanja

1. Biološka zaščita poljedelskih kultur:

Intenzivno poljedelstvo stremi za tem, da je letni donos čim večji, pri tem pa so velika ovira številni animalni škodljivci, predvsem insekti, ki povzročajo na poljedelskih dobrinah letno milijonske izgube. Poljedelstvo se poslužuje številnih preventivnih ukrepov kot so to agrotehnična, mehanična in kemična zaščitna sredstva (insekticidi itd.) ter biološke zaščite. Najcenejša je vsekakor biološka zaščita in v tej igrata jerebica in fazan, predvsem jerebica, kot izrazito poljska divjad pomembno vlogo.

Presegli bi obseg obravnavane teme "Remize", ako bi podrobno prikazali znanstvene ugotovitve številnih avtorjev v svetu, s čim se hranita skozi leto tako jerebica kot fazan. Dejstva, da ta divjad letno uniči milijone, za poljedelske kulture škodljivih insektov ni možno oporekati - s tem morajo danes računati poljedelci in stremeti za tem, da pomagajo lovcem pri gojitvenih ukrepih v loviščih -

osnovanju remiz, ki so pogoj za dopustni stalež. Nažalost se jerebica in fazan obravnavata med našimi lovci kot lovna divjad ne pa kot važna činitelja v biološki zaščiti. Tudi naši poljedelci niti približno niso seznanjeni s koristnostjo jerebice. Pojem biološke zaščite ni novejšega datuma, vendar šele v zadnjem času dobiva svoje pravo mesto. Po ukrepih, ki so jih uporabile posamezne evropske države za zaščito in razmnoževanje te divjadi, prednačijo Danska, Nemčija, Madžarska, Anglija, predvsem pa Češkoslovaška. Te države so pravilno ocenile ekonomski pomen jerebice in fazana ne le kot lovne divjadi, temveč prvenstveno njih korist v biološki zaščiti. To velja predvsem za Češkoslovaško, kjer je jerebica najštevilnejša divjad (stalež oca 3 milijonov). Da bi zaščitili jerebico preko zime pred neugodnimi klimatskimi vplivi, je ministr. za poljedelstvo (lovstvo v ČSSR spada pod ta resor !) zgradilo številna zimovališča - jerebičarne, v katerih prezimi preko 300.000 jerebic, katere ob nastopu ugodne klime zopet spuste v lovišča. S tem je osnovni fond te divjadi vsako leto stalen in temu primerno tudi prirastek.

Enako prištevamo k biolški zaščiti gozda ptice pevke. Te imajo mirni prostor za gnezdenje v remizah, predvsem v grmovnem sloju in z namestitvijo ptičnic v remizah se poveča privlačnost za ptičji svet.

2. Remize kot vetrobrani: Pomen vetrobranov za poljedelstvo najlažje ocenijo umni kmetovalci sami.

Vsaka remiza je v bistvu vetrobran in vrši zaščitno vlogo v ravninskih predelih, kjer je razvito intenzivno poljedelstvo z razmeroma malo gozdne površine. Vetrobrani, pred-

vsem višji vplivajo na poljedelske kulture v obeh smereh - nekoliko škodljivo, a še več koristno. Škodujejo z obsenčevanjem teh kultur, odvzemanjem vlage in hranil iz tal, korist pa je prvenstveno v razbijanju smeri in sile vetra, kar pa ugodno vpliva na ppevke. Topol je primeren za vetrobran v družbi z ostalimi iglavci ter listavci. Že obravnavana razporeditev drevesnih ter grmovnih vrst v sami remizi ter njih usmeritev sever-jug bo učinkovito ščitila okolico pred vetrovi. Zunanji rob remize sestavljajo grmovnate vrste ter pritalno drevje, ki obračajo veter navzgor in s tem vetru lomijo njegovo silo. Tako n.pr. 20 m visoka "drevesna stena" tvori vetrobran v okolici 300 m. Gosta razporeditev "živih meja" (vetrobrani) zavzema kvečjemu 2 % celokupne površine med polji - donos poljščin pa je vsled tega mnogo višji.

3. Ekonomski donos remiz:

V umetno zasajeno remizo sadimo spočetka drevesne vrste, n.pr. smreko, bor itd., vzporedno hitrorastoče vrste (topola itd.) in grmovja. Z leti je potrebno vršiti v remizi redčenje (svetlitve), pri tem pa dobimo določeno količino lesa. Remize so lahko vir za zaslužek predvsem pri oskrbovanju trga z drevesci za "Novoletno jelko", enako donosni so nasadi različnih vrst vrbe, ki letno donašajo lepe dohodke. Tudi gomolje topinamburja se da koristno spraviti v denar.

Iz vsega tega je razvidno, da remize danes niso le "moda" in potreba lovstva, temveč tudi koristijo obema panogama - poljedelstvu in gozdarstvu. Ne bo odveč, če po-

ljudelci odstopijo lovski družini košček manjvrednega zemljišča, pomagajo eventuelno pri melioraciji in z gnojili, da pa pravtako gozdarji s svoje strani stavijo na razpolago razsadni material za remize, puščajo grmovne vrste v, čim večjem številu in predvsem s strokovnimi nasveti pri sami zasaditvi pomagajo lovcem.

Odnos male divjadi do plantažnih nasadov

Intenzivno gospodarjenje s polji spreminja izgled naših nižinskih lovišč glede na sestavo poljščin in njih obseg. Enako radikalno posega v ravninsko okolje gozdar s plantažiranjem hitrorastočih drevesnih vrst, ker omogoča večkratno povečanje dosedanjega prirastka lesne mase na ha. Plantažni sistem gojenja je aktualen tudi v Sloveniji ter je po perspektivnem načrtu predvideno, da bomo do leta 1980 imeli skupno v Jugoslaviji cca 800.000 plantažnih nasadov, od tega v Sloveniji okrog 100.000 ha (1/4 listavcev in 3/4 iglavcev).

Za plantažiranje pride v poštev dvoje vrst zemljišč, ki jih naseljuje tudi mala divjad. Na prvem mestu negozdne površine, to so travniki in pašniki na aluvijalnih tleh (naplavine, nerazviti svet ob večjih vodnih tokovih). Na drugem mestu se bodo zemljišča za nasade pridobila s krčenjem obstoječe gozdne površine v ravninah (do l. 1980 cca 40.000 ha). To krčenje bo zajelo tudi one gozdne površine oziroma predele, ki bodo spremenjene v kmetijske površine. Plantažni način proizvodnje, lesa zahteva agrotehnične ter druge ukrepe, da se ustvarijo optimalni rastiščni pogoji za razvoj ter uporabo hitrorastočih drevesnih vrst (topola, vrba, jelša, zeleni bor, zelena duglazija, nižinski macesen).

Vsled tega bodo izginile številne površine in remize, ki so naravni potencial bodisi fazana, jerebice ali zajca. Na prvi pogled kaj žalostna perspektiva za gojitev male divjadi, vendar je ta pesimizem odveč. Divjad ima v naših nižinskih loviščih tudi izven teh plantažnih nasadov dovolj življenjskega prostora, poleg tega pa je taka plantaža pod določenimi ekološkimi prava zatočina za malo divjad. Zakaj ?

Plantažna proizvodnja lesa je posebno utemeljena, kadar gojimo hitrorastoče drevje v kombinaciji s poljščinami - koruzo, krompirjem, pšenico, silažno koruzo ali z drugimi listavci (vrbo, jelšo, lipo, javorjem, črni oreh). Na prostoru med vrstami drevja imamo namreč od poljedelskih kultur, še predno je sestoj gođen za posek, že prva leta dohodke. Dohodek, ki ga iztržimo od vmesnih kmetijskih kultur v prvih 6. letih povrne del stroškov osnovanja plantaž.

Ti vmesni prostori, zasejani s poljščinami so za malo divjad v določenem smislu enoletne ali večletne umetne remize. Tla v teh nasadih so rahla, propustna za vodo, saj pričetek osnavljanja plantažnih nasadov zahteva globoko oranje. Kombinacija topola - koruza ter ostalih poljedelskih kultur se je izkazala za dobro in uspešno, vendar sejanje vmesnih poljščin je možno le do določene starosti plantažnega sestoja. Po 6.letu osnovanja plantaže so vsled pomanjkanja svetlobe omejeni pogoji za izkoriščanje zemljišča med topoli z njivskimi kulturami. V nadaljnji dobi se predvideva dohodek teh vmesnih površin s travo. Obratovalna doba gospodarjenja s čistimi topolovimi nasadi je približno 20 let.

Na lovcih je sedaj naloga izkoristiti za gojitev male divjadi te plantaže in doseči pri upravnih organih nasadov:

1. puščanje koruznih stebel preko zime na polju,
2. zasaditve manjših vmesnih zemljišč z detelno-travnatimi mešanici.

Topinambur dobro uspeva kot vmesna kultura, ni poslastica le za malo divjad, temveč tudi srnjad in obstoja nevarnost, da privabi srnjad, ki lahko povzroči občutno škodo na mladem drevju. Ako odstranimo jeseni koruzna stebela med vrstami nasada so tla gola, ne nudijo preko zime divjadi kritja in se seli tja, kjer ima boljše pogoje. Tudi nekaj storžev koruze se priporoča pustiti, da ima divjad hrano. Te "umetne remize" lahko razporedimo ob robu ali v diagonali, kakršne so pač možnosti, odvisno od koordinacije med lovci in lastniki plantaž. Žitarice kot vmesne kulture niso najboljša rešitev za divjad vsled tega, ker se morajo preko leta intenzivno obdelovati in vlada stalna vznemirjenost, divjad pa potrebuje mir, predvsem v dobi razploda.

Kratka navodila za umetno zasaditev remiz

Tla, ki pridejo pretežno v poštev za umetno remizo so slabše kvalitete, vsled tega je potrebno pred zasaditvijo gnojiti, da se tla kultivirajo. Priporoča se v prvem letu na teh zemljiščih "zeleno gnojenje" z deteljnimi vrstami, katere je sredi poletja, predno gredo v seme, podorati. Zasaditev je možna na celi površini remize ali samo v pasovih ali le posamična. Pred izkopom saditvenih jamic je odstraniti (pokositi) v bližini ostalo rastlinje, da ne

jemlje vlage in hranilnih snovi sadiki. Travnje ruše se obrne za 180° . Globina in širina izkopanih sadičvenih jamic mora odgovarjati koreninskemu sistemu sadik. Materijal, ki se uporabi pri zasaditvi so presajenke, ki imajo močno razvit koreninski sistem, so tršate in stare vsaj 3 leta. Drevesnice imajo dovolj sadik in potaknjencev. Pri celotnem delu naj lovci izkoristijo sodelovanje z gozdarji in poljedelci - ti z bogatimi praktičnimi izkušnjami in nasveti največ koristijo.

Čas za nasaditev je primeren spomladi (od 20. marca do 15. maja) in jeseni:

1. za iglavce (razen macesna) do konca meseca septembra, da se že pred zimo zakoreninijo

2. za listavce in macesen, ko je vegetacijska doba pri kraju (odpad listja). Enako velja čas zasaditve za grmovne vrste. Poljščine se sejejo vzporedno z ostalo kmetijsko setvijo. Topinambur, imenovan tudi ameriški krompir uspeva povsod kjer njegova sorodna vrsta - krompir. Suša mu ne škodi, najbolje uspeva na suhih ter lahkih tleh - prevlažna tla mu ne prijajo. Pred zasaditvijo topinamburja se zemljišče pognoji s hlevskim gnojem ali gnojnico, večje gomolje se razreže (enako kot krompir!). Nekajkrat je potrebno tla razrahljati, okopati in ko se nadzemno stebelce dobro razvije ni potrebno nadaljnje nege. Gomolje pustimo preko zime v zemlji in za rasad izkoplremo potrebno količino šele spomladi, da ostane svež in ne izgubi svoje hranilne vrednosti. Topinambur je večletnica (večletna remiza!) normalno jo na istem zemljišču pustimo 4-5 let. Občasno izkoplremo v zimskem času nekaj gomoljev, da divjad lažje pride do te sočne hrane.

R e z i m e :

Mala divjad ima dvoje kritičnih obdobj:

1. v času razploda - reprodukcije, to je v dobi nesnosti, valjenja (fazan, jerebica), kotenja (zajec) in odgoja mladega zaroda, od katerega zavisi prirastek.
2. v času prezimovanja od meseca decembra do meseca marca.

Stalež, predvsem prirastek zavisi v visokem procentu od klimatskih pogojev (temperatura, padavine, intenziteta sončnih žarkov itd.). Na te človek ne more vplivati posredno, neposredno pa lahko s številnimi ukrepi v lovišču, ki ublažijo izgube preko leta in zime.

- Ti ukrepi so:
1. osnovanje remiz
  2. reševanje gnezd pred košnjo
  3. vpliv na izbiro gnezd pred valjenjem
  4. umetna gojitev
  5. pokončevanje roparic
  6. zimsko krmljenje
  7. osveževanje krvi

Kritje za malo divjad ima neprecenljiv pomen in to dosežemo predvsem v remizah, bodisi umetnih ali naravnih. Brez remiz ne moremo v lovišču pri današnjem razvoju intenzivnega gospodarjenja pričakovati stalež, ki odgovarja boniteti. Pomen remiz za malo divjad je:

1. da se divjad čim več zadržuje v teh zatočinah, s tem se zmanjšajo tudi škode (fazan)
2. da se gnezdenje in valjenje vrši v teh predelih
3. da ima divjad potreben mir v razplodni dobi.

4. da varuje stalež pred neugodnimi klimatskimi vplivi - sneg, toča, dež, veter
5. da ščiti divjad pred številnimi roparicami
6. da so remize izvor naravne hrane, ki jo dopolnimo z namestitvijo krmišč (zimskb krmljenje)
7. da divjad zadržimo na določenem predelu lovišča, da se ne odseli.

Privlačnost remiz za divjad zavisi od:

1. namestitve - lokalizacije
2. velikosti remiz
3. strukture remiz

Obseg in razporeditev remiz prilagodimo specifičnim razmeram v lovišču, kar zahteva sodelovanje z upravnimi organi zemljišč - gozdarji in poljedelci. Izkoristi naj se vsak m² tal za kritje ob upoštevanju rastiščnih potreb drevesnih in grmovnih ter poljedelskih vrst. Remiza služi divjadi le toliko časa, dokler je v tej pritalno kritje.

Remiza ima poleg koristi za divjad tudi ekonomski pomen in pri biološki zaščiti poljedelskih kultur. Dokončno oblikovanje remiz glede na strukturo zahteva precej truda skozi vrsto let, enako materialne izdatke, vse to pa se bogato obrestuje z višjim staležem, odlovom in odstrelom.

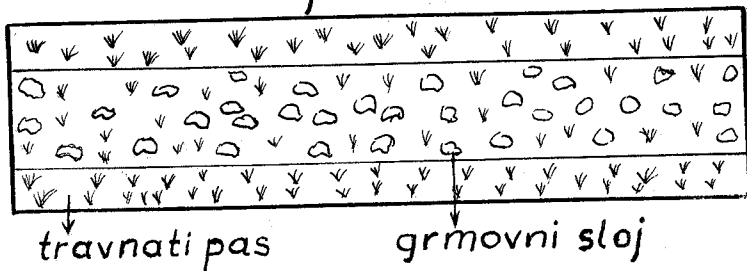
Staležu jerebic posvečamo v naših nižinskih loviščih, ki imajo pogoje za intenzivno gojitev te divjadi, premalo pozornosti. Na vsakoletni prirastek in stalež fazanov lahko vplivamo z umetno gojitvijo, ki danes ni nobena skrivnost in dostopna vsakemu lovcu. Omogoča sproti obnavljati ter osveževati osnovni stalež v lovišču in tako izravnati izgube tekom leta. Nasprotno temu je umetna gojitev jerebic pri nas še neznanka in tudi v perspektivi je malo upanja,

da bi zajela enak razmah kot pri fazanu. Iz tega stališča je osnovanje remiz eden temeljnih postavk za gojitev jerebic, ob upoštevanju vseh ostalih gojitvenih ukrepov za dvig stalaža te koristne divjadi.

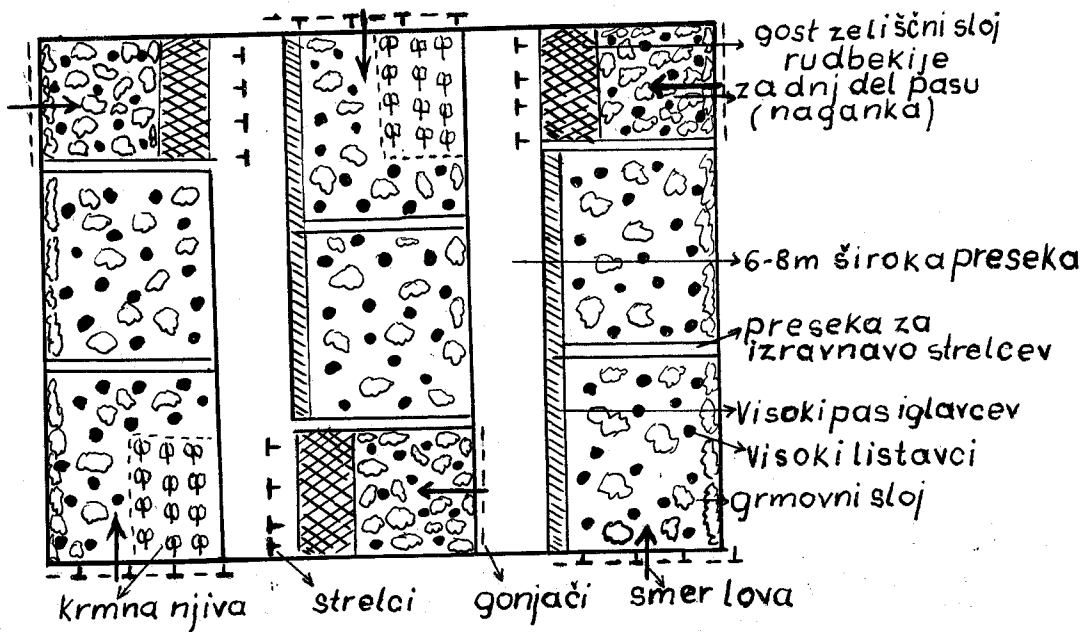
Vsak gospodar lovske družine kakor tudi ostali lovci naj se kritično ozro na to, kaj so dosedaj storili za izboljšanje življenskih pogojev male divjadi v lovišču. Osnovanje remiz ne sme biti kampanjsko. Ta divjad brez stalne gojitve in zaščite s strani lovcev le "životari". Človek je tisti, ki divjadi z intenzivnim gospodarjenjem bodisi na polju ali v gozdu spreminja njeno naravno okolje-rastišče in za ublažitev tega procesa je poklican predvsem lovec-gojitelj.

- Literatura:** Dr. A. Bubenik: Krmeni lovne zvere
- A. Szederjoi : Nyúl, Fogoly, Fácán
- Fv. Raesfeld : Die Hege
- H. Behnke : Aufzucht und Aussetzen von
Fasanen und Rebhühnern
- M. Herberg : Asung und Deckung im Jagdrevier
- Ing. J. Sekera : Chov koroptvi
Chov bažantu
- V. Beljanski : Jarebica
- B. Jakšič : Zec
- G. v Lettow-Vorbeck - Das Jagdrevier
- M. Kroll - : Der Fasan
- Dr. Muller : Diezels Niederjagd
- Ing. D. Andrašič: Fasan i plan taže topola -
Lov. Vjesnik
- E. Ueckermann : Die Wildschadenverhütung in
Wald und Feld.
- Ing. J. Čeovič : Fazan
- Game Service - Burgat Manor: Publikacije
Fordingbrigde
- Dr. Jiri Janda : Petrava dospelych koroptvi

Jerebičja remiza

Remiza za fazane urejena v pasovih

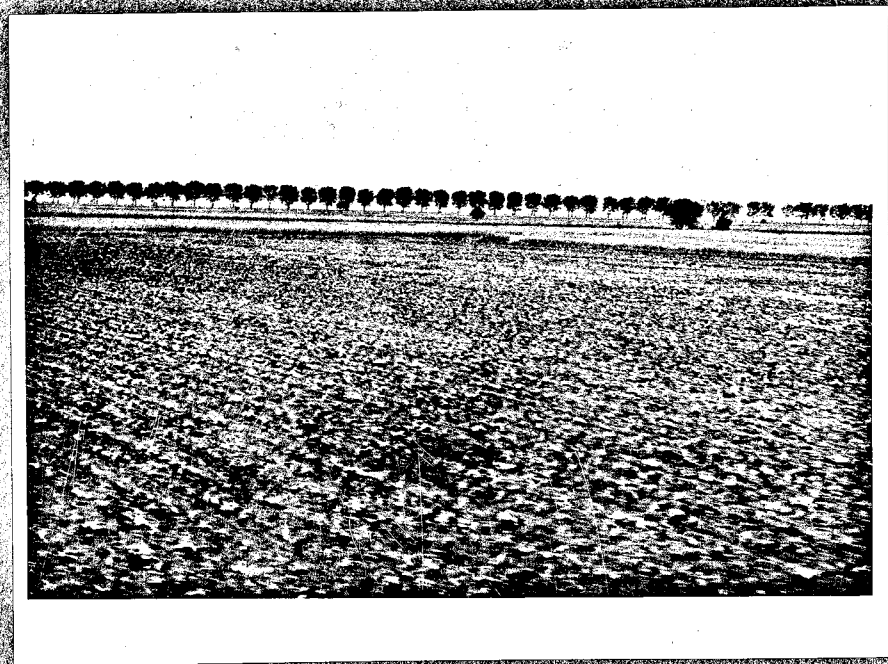

Foto J. Čop

Slika 1. Jeseni, ko se pospravijo pridelki iz polja je mala divjad, predvsem jerebica izpostavljena vsem mogočim neugodnostim. Kritja ni, kar ima za posledico visoke izgube preko zime. Številna nižinska lovišča v Sloveniji nudijo jeseni sličen izgled, ki ga prikazuje posnetek.

Sl. 2.

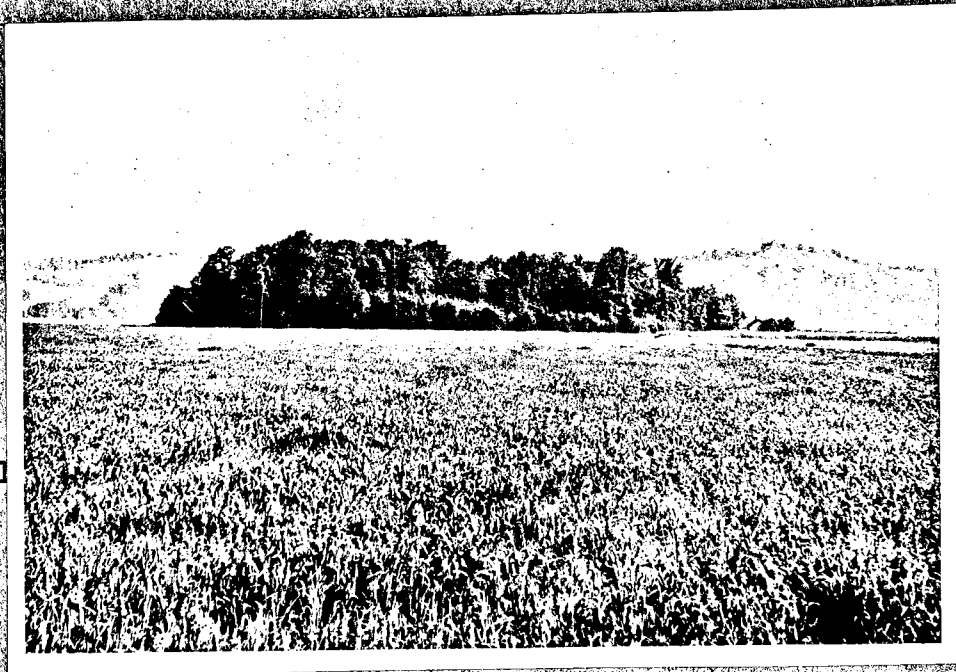
Foto G. Kragh

Da imajo določena lovišča v Angliji za naše pojme izredno visok stalež jerebic (od 500-700 parov-gnezd na 1000 ha) je iskati vzrok v kritju (remize), ki ga nudijo "žive meje" med polji tekom celega leta.

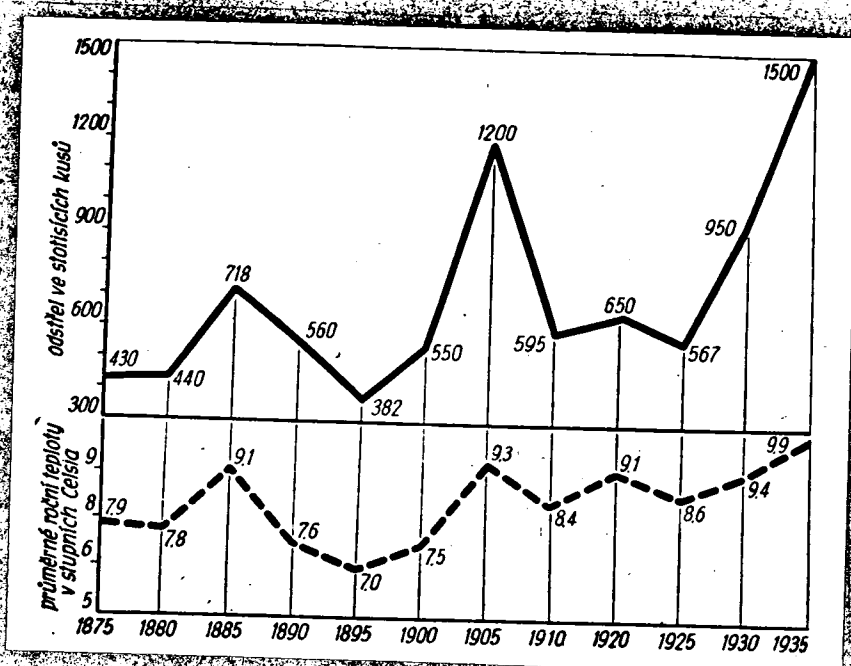
Sl. 3.

Sl

Slika 5.

Ing. S. Sekera-ČSSR

Štálež male divjadi je odvisen od klimatskih pogojev. Diagram prikazuje odstrel jerebic v ČSSR v odvisnosti od povprečnih letnih temperatur.

Sl. 6.

Foto J. Čop

Naravna remiza (Vrbina-Krško polje). Številne grmovne ter drevesne vrste so naravni potencial male divjadi.

Slika 7

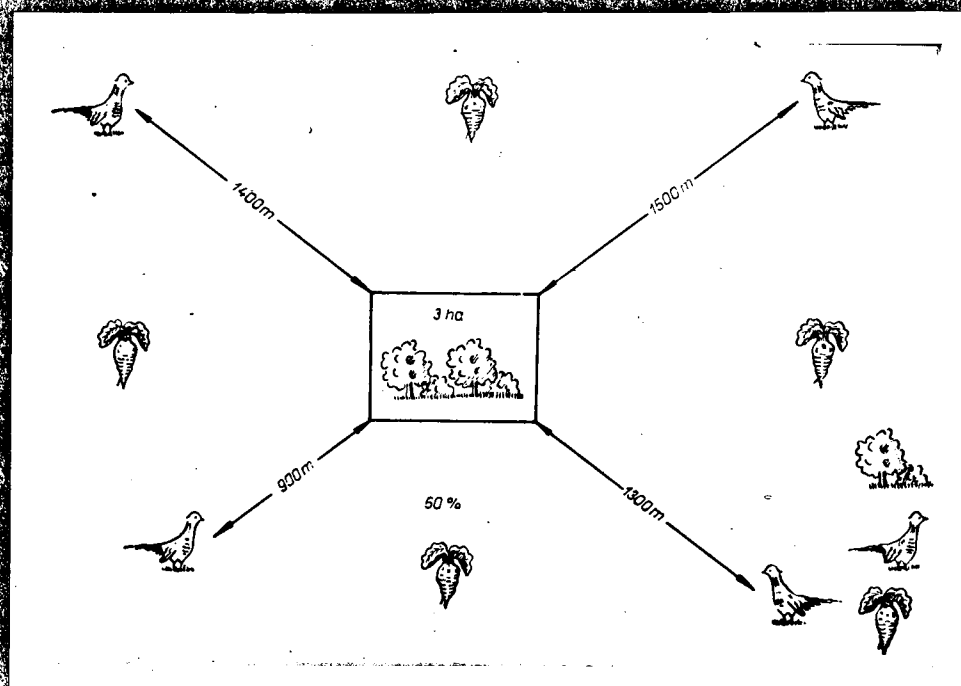
← Slika 8

HEMATSKI PRIKAZ ŠTIRIOGLATE
REMIZE ZA FAZANA

MAX KROLL-DER FASAN

Max Kroll-der Fasan

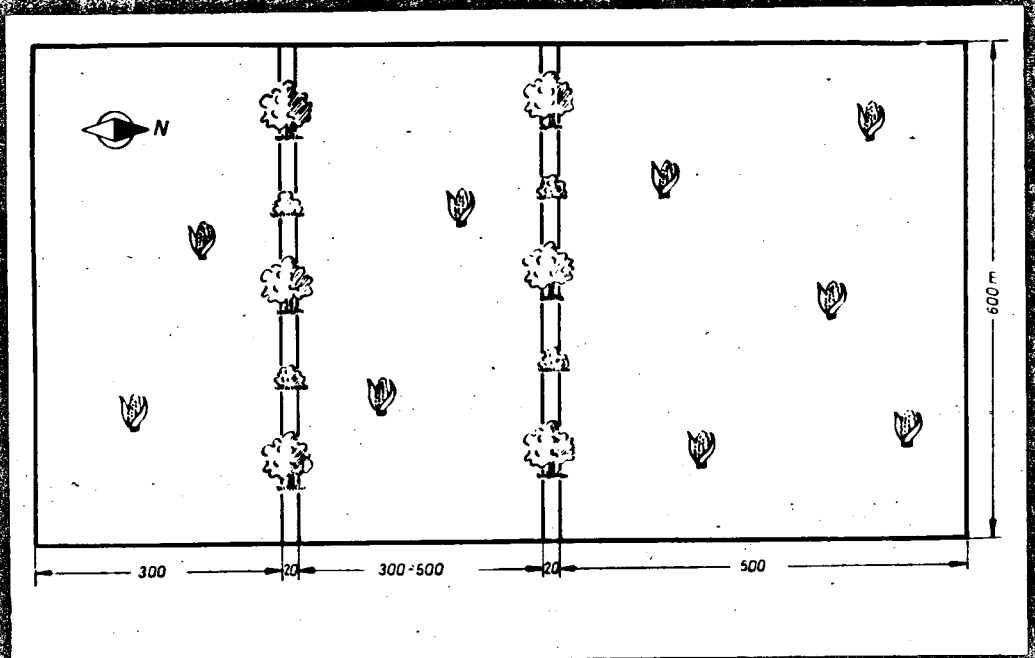
Shematski prikaz štirioglate remize za fazana

A. Szederjei-Nyúl, Fogoly, Fácán

Sl. 8. Shematski prikaz privlačnosti stalne štirioglate remize (3 ha) na fazana

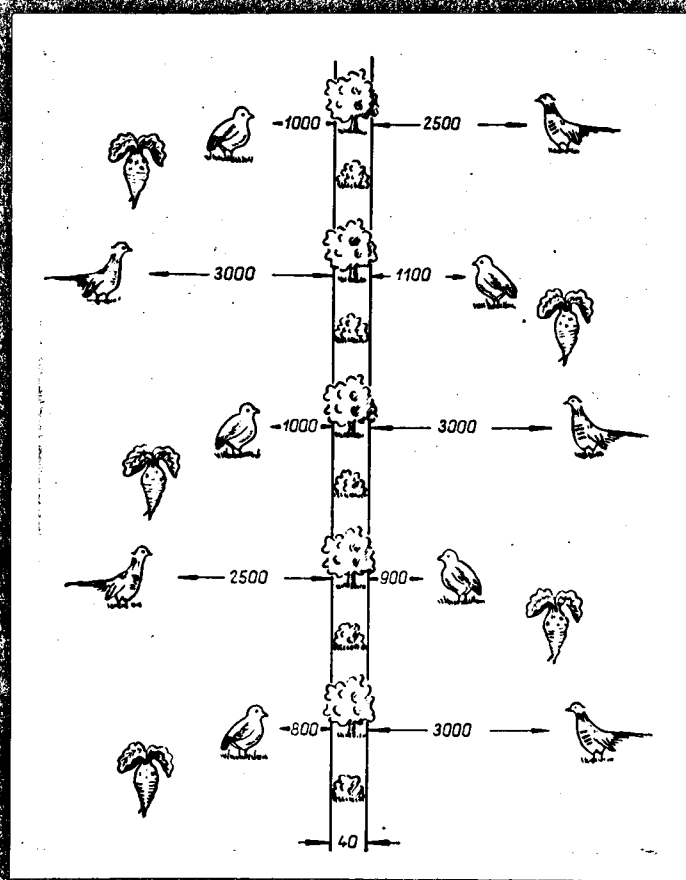
Sl. 9

A. Szederjei-Nyúl-Fogoly, Fácán

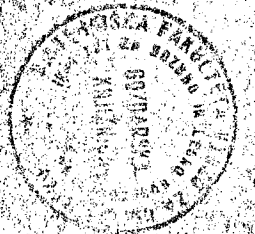
Jerebica ljubi podolgovate in ožje remize, ki se nahajajo med polji. Te so lahko enoletne, večletne ali stalne.

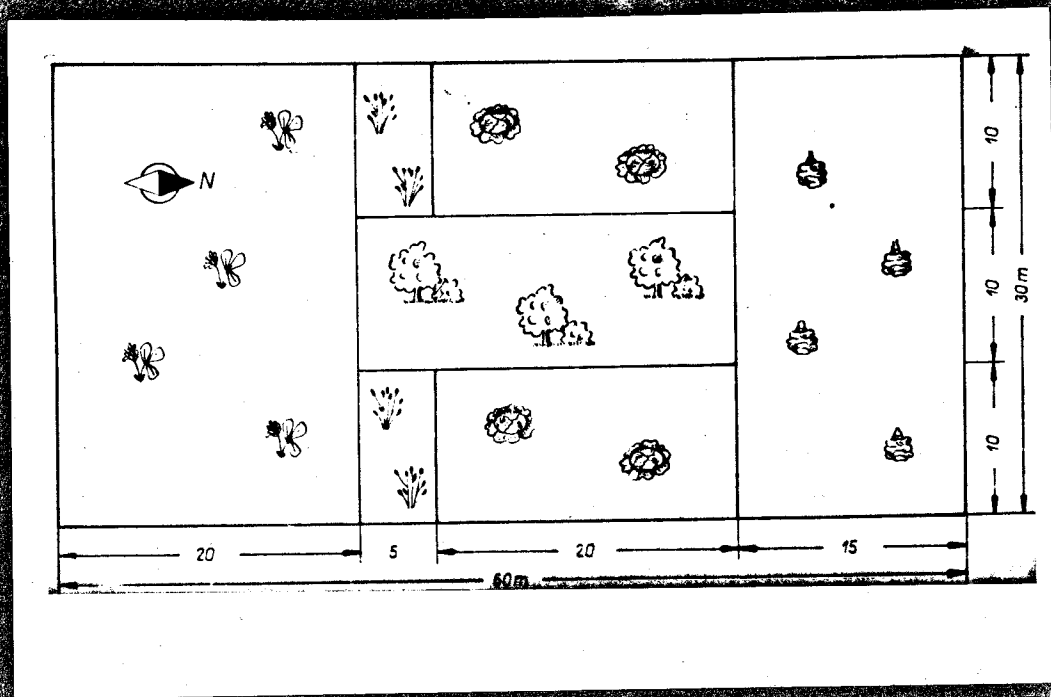
Slika 10.

A. Szederjei-Nyúl-Fogoly, Fácán

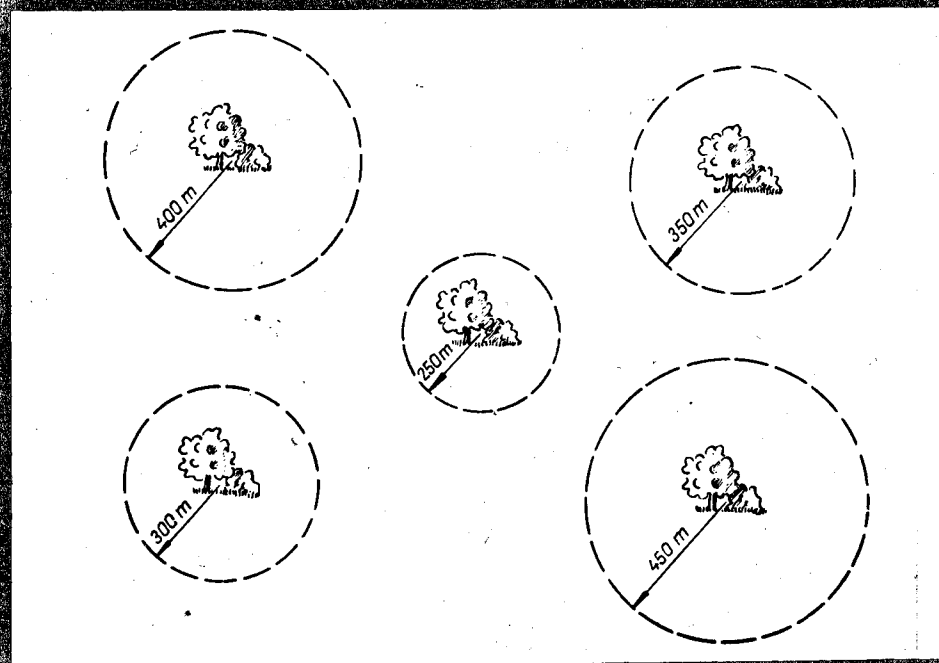
Schema podolgovate remize in radius privlačnosti za fazana in jerebico

A. Szederjéi-Nyúl-Fogoly, Fácán

Slika 11. Shema kombinacije enoletne (levo-detelja), večletne (topinambur-desno) in manjše stalne remize v sredini. Velikost, 60 m x 30 m.

A. Szederjéi-Nyúl-Fogoly, Fácán

Sl. 12. Tudi manjše remize z le nekaj m² površine pritegnejo divjad iz okolice. Poleg tega služijo kot vetrobran.

Arhiv inštituta

Slika 13. Umetno zasajena remiza ob zunanjem robu gozdiča. Sneg prvo skopni v okolici drevesc in grmovja ter se tla tako hitreje suše. V remizah naj bodo tla topla in prepustna.

Foto ing. J. Božič

Slika 14. Mlad sestoj iglavcev in listavcev služi do določene starosti dobro za remizo, pozneje so potrebne svetlitve (redčenje), da ne zamre pritalna rast.

Sl. 15.

Foto J. Čop

Umetno zasajena stalna remiza v lovišču Židlohovice (ČSSR). Velikost remize je 10 ha. Poleg krmišča je na desni strani širok pas iglavcev-smreke, katere vrhove se prirezuje, da močnejše razrastejo spodnje veje.

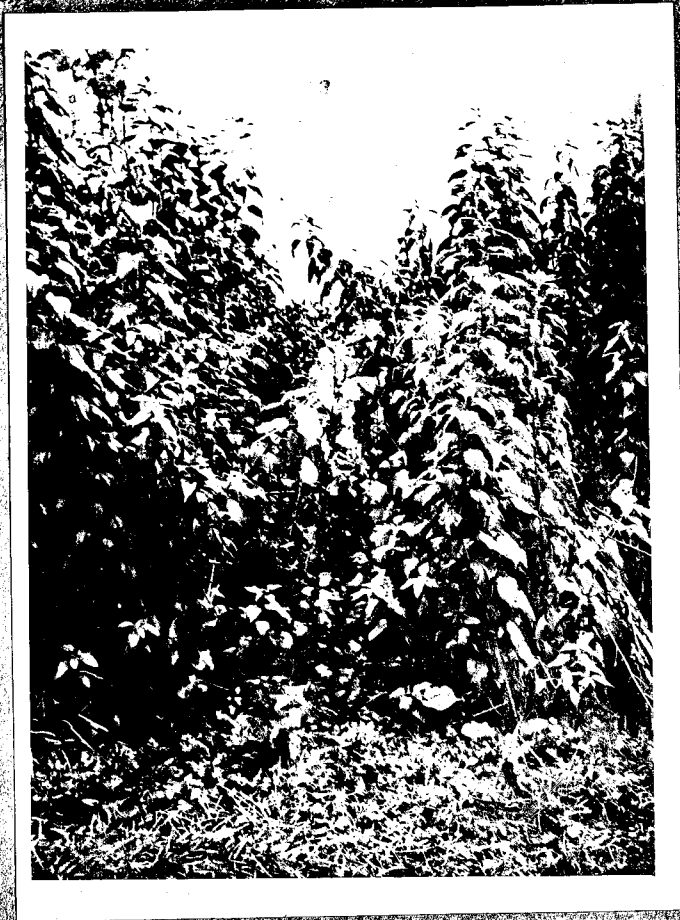

Slika 16.

Foto J. Čop

Umetna stalna remiza (Židlohovice-ČSSR). Pritalno kritje tvori sestoj smreke (višina 2 m - rezanje vršičkov). Taka remiza varuje divjad le pred roparicami iz zraka, zeliščni sloj pa je povsem zamrt vsled gostih krošenj vej.

Slika 17.

Topinambur dobro uspeva kot vmesna kultura v plantažnih nasadih topole. Slaba stran je v tem, da privablja tudi ostalo divjad, prvenstveno srnjad.

Foto ing. J. Božič

Slika 18.

Foto ing. J. Božič

Kuruza kot vmesna kultura plantažnih nasadov je umetna remiza za malo divjad. Po možnosti naj se stebela kuruze puste preko zime, da je več kritja.

Slika 19

Po 6.letu osnovanja plantažnih nasadov ni več možno saditi vmesnih poljščin, vsled pomanjkanja svetlobe. V nadaljnji dobi se prakticira zasaditev vmesnih prostorov s travnato-deteljnimi vrstami.

Foto ing. J. Božič

Slika 20.

Foto J. Čop

V remizo zasadimo vrbo, katero lahko LD gospodarsko izkorišča s prodajo šibja.

Sl. 21.

Krmišča za zimo namestimo v sami remizi ali v neposredni okolici. Opremljena naj bodo z odlavnimi napravami, drobnim peskom ali mivko ter vodo.

Foto Hajek-Weidmancheil

Sl. 22.

Foto J.Čop

Za kritje na polju služijo preko zime tudi kuruzna stebela. Slika prikazuje zasilno kritje s kuruznimi stebeli, kamor polagamo lahko tudi krmo preko zime.

